

TAULA DE PARAULES

1. **A becoll:** eixancat damunt el coll i les espatles d'un altre. Etim.: de *bescoll*, part posterior del coll.
2. **A poc a poc:** lentament.
3. **Agradosa, agradosos:** Agradable, plaent.
4. **Ahir despús-ahir:** El dia immediatament anterior a ahir.
5. **Aixeta:** Aparell compost d'un canó de metall, de fusta o d'altra matèria adequada, i d'una altra peça mòbil que travessa el canó, i serveix per obrir o obstruir el pas d'un fluid per dins una canonada o de dins un recipient a l'exterior.
6. **Aixiques:** Equival a "d'aquesta manera".
7. **Aixuixí:** forma dialectal intensiva de *així*, que s'usa amb totes les aplicacions d'aquest adverbi.
8. **Això mateix:** igualment, també. Etim.: del llatí *metīpse*, compost de la partícula *met* i del demostratiu *īpse* 'mateix'.
9. **Albelló:** Canal o conducte per a donar sortida a les aigües brutes. Etim.: de l'àrab *al-balló'a*, 'síquia subterrània'.
10. **Al·lota:** Dona jove. Etim.: forma moderna de l'ant. *arlot*.
11. **Amagatall:** Lloc apte per amagar-hi o amagar-s'hi.
12. **Amistat:** Sentiment afectuós envers d'altri, independent dels lligams de parentiu i de l'atractiu del sexe.
13. **Amorosia:** Expressió d'amor.
14. **A redossa:** retirar-se, anar-se'n a casa, sobretot en deixar la feina. Etim.: del llatí *re-dorsu*, 'darrere l'esquena'.
15. **Arguellat/ada:** Magre i descolorit, d'aspecte malaltís.
16. **Assullà o assullanes:** Allà.
17. **Assuquines:** Aquí.
18. **Atzucac:** Carreró que no té sortida. Etim.: de l'àrab *az-zuqāq*, 'el carreró'.
19. **Batzegada:** Cop o moviment fort i sobtat. Etim.: procedent d'una arrel onomatopeica *batzak*.
20. **Besada:** Acte de besar. Etim.: del llatí *basiare*.
21. **Biosfera:** Part de la Terra en què es desenvolupen els organismes vius, que comprèn la regió inferior de l'atmosfera, els mars, les capes més exteriors del sol i les coves

subterrànies.

22. **Bocí:** Part d'aliment que es posa d'una vegada dins la boca.
23. **Borinar:** Moure's. Etim.: potser derivat del germànic *boro*, 'barrina', a través d'un mot com *burí*, que, per altra banda, sembla esser pres de l'italià *burino*.
24. **Borm:** Animal marí acàlef, que té la part superior del cos en forma de disc o de campana, que sura damunt l'aigua.
25. **Boínder:** Balcó tancat de vidrieres pels tres costats. Etim.: de l'anglès *bow-window*.
26. **Buguenvíl·lea:** Arbust del gènere *Bougainvillea*.
27. **Burcany:** Tija o branqueta prima.
28. **Bòtil:** Ampolla. Sovint catalogat erròniament com a anglicisme.
29. **Cadenat:** Tancadura mòbil que se subjecta amb perns a la porta o altra cosa que cal tenir tancada, i que té una mitja anella que passa per dins les armelles dels perns i és la peça que es subjecta i s'amolla per l'acció del pestell.
30. **Cagarul·lo:** Nen que té pretensions de gran o home tímid, mancat de coratge.
31. **Calamullada:** Acció de llançar-se a l'aigua. Antic càstig mariner que consistia a hissar el condemnat a una verga per immèrgir-lo al mar afluixant brusquement la corda. No podien immèrgir-lo més de tres vegades. Aquest càstig formava part de les "penes de cala", un veritable suplici practicat abans de 1848 als mariners culpables de faltes greus. Dos càstigs més eren la "cala seca" (variant de la cala mullada sense tocar l'aigua) i la "cala gran" que consistia a passar d'un cap a l'altre del vaixell amb el cos dins l'aigua.
32. **Calcigar:** Posar el peu damunt una cosa, per caminar-hi o per sostenir-s'hi. Etim.: del llatí *calcicare*, derivat de *calx* 'taló'.
33. **Camamil·la:** Planta de l'espècie *Matricaria chamomilla*.
34. **Canyafèl·lera:** Herba de la família de les umbel·líferes, molt robusta, de fulles finament dividides i grans inflorescències grogues, que es fa en costers eixuts i erms de la terra baixa. Etim.: del llatí *canna ferŭla*.
35. **Capicua:** Nombre que no s'altera si se n'inverteix l'ordre de les xifres. Etim.: compost de *cap* i *cua*.
36. **Capsigrany:** Capbuit, home de poc enteniment.
37. **Caramuixa:** Tronc sec de la porrassa, planta *Asphodelus albus*.
38. **Carmanyola:** Capsa de llauna, de plàstic, etc., per a portar vianda, ordinàriament cuita. Etim.: del francès *carmagnole*, 'jac que duien els revolucionaris'.
39. **Carquinyol:** Peça de pasta dolça, feta de farina, ou, sucre i ametles o avellanes, cuita i molt rostida al forn, i que té la forma semblant a un dit esclafat. Etim.: derivat del verb *craquinyar*, 'cruixir'.

40. **Caçar xibeques:** anar a la recerca de coses imaginàries; ficar-se en coses il·lusòries. Etim.: de l'occità *cabèco* i *chibèco*, que sembla ser onomatopeia del cant d'aquest ocell.
41. **Cel:** Espai immens on es mouen la Terra i els altres astres.
42. **Cercle:** Superfície limitada per una circumferència. En arqueologia, nom amb el qual es denominen les cases talaiòtiques de forma circular.
43. **Cigaló:** Beguda calenta, elaborada amb cafè i brandi o conyac.
44. **Circumval·lació:** Carretera, camí, que va pel límit d'una ciutat.
45. **Ciudadellenca:** Natural de Ciutadella.
46. **Clau:** Peça de metall que, introduint-la en el forat d'un pany i fent-la girar, posa en moviment el mecanisme del pany i serveix així per a obrir i tancar.
47. **Complex:** No simple, que inclou moltes parts diverses.
48. **Conill:** Mamífer lagomorf de la família dels lepòrids.
49. **Col·laboració:** Treballar en comú, especialment en una obra literària, artística, científica. Etim.: del llatí *collaborātiōne*.
50. **Corprès:** Captivat d'una emoció intensa.
51. **Còssigues:** Pessigolles.
52. **Culàrsega:** La part més interior d'un port; la vorera d'un port més allunyada de la boca.
53. **Còdol (2):** Tros de pedra, generalment de forma rodona. Etim.: del llatí *cotŭlu*, dim. de *cote*, 'pedra'.
54. **Deixonar:** Verb que en mallorquí pot substituir qualsevol verb d'acció.
55. **Embullat:** Embolicar; reunir coses confusament, de manera que és difícil destriar-les o separar-les.
56. **Empatitzar:** Comprendre algú per mitjà de l'experimentació com a propis els sentiments i les emocions de l'altra persona.
57. **Empegueir:** Avergonyir. Etim.: derivat de *pec*, 'estúpid', o de *peguea*, 'estupidesa'.
58. **En primer:** Antigament.
59. **Encisador:** Persona que captiva per un atractiu poderós.
60. **Escamparel·la:** Escampadissa; multitud de coses escampades desordenadament.
61. **Escoleta:** Establiment on s'ensenya els infants d'entre 0 i 3 anys.
62. **Escorrentim:** Escorrials, les darreres gotes d'un líquid, i per ext., la porció darrera d'una cosa qualsevol després de buidar el recipient on estava continguda.

63. **Enderrossall:** Enderroc, conjunt de pedres caigudes en enderrocar-se una paret.
64. **Esperança:** Acte d'esperar, de confiar que ha de venir o succeir allò que es desitja o que es considera bo. Etim.: del llatí *sperantia*.
65. **Espiadimonis:** Insecte odonat, d'abdomen llarg i prim de colors llents i virolats, amb quatre ales llargues i estretes, que vola prop de l'aigua i les larves del qual són aquàtiques. Sinòn.: libèl·lula, tallanassos, teixidor, barratgina.
66. **Espipollant:** Petit homenatge a la secció "Espipollant" del diari Menorca que Pere Melis va mantenir viva i constant durant vint-i-dos anys (1981-2003). Amb aquesta secció, Melis va contribuir a la divulgació del coneixement d'algunes característiques del nostre dialecte, fent palesa que la diversitat lingüística no queda exclosa de la unitat de la llengua. El mateix Pere Melis anunciava en la presentació d'aquesta secció que la paraula espipollar prové "de l'arrel 'pip', onomatopeia del picoteig i del menjar en petita quantitat." I justificava el que serien els seus articles com "una cosa curta, i picant d'aquí i d'allà, sense cap més pretensió que la de passar l'estona".
67. **Estim:** Abraçada.
68. **Fer ontos:** Mostres que es fan d'una cosa a algú per fer-li'n ganes. Etim.: del germànic *haunitha*.
69. **Floc:** Veta lligada formant baga, sia per a subjectar, sia per a adornar una peça de vestit.
70. **Força:** Potència, vigor de qui o d'allò que és fort.
71. **Fosquet:** Hora en què ve la fosca, en què es fa nit.
72. **Fugir:** Allunyar-se corrent per evitar dany, perill, etc.
73. **Fullaraca:** Conjunt de fulles, i especialment de les que han caigut de les plantes.
74. **Gegants:** Ésser fabulós, d'estatura i força enormes. En el nostre folklore, figures d'home o de dona de gran estatura que són portades a les festes populars.
75. **Guindola:** Capell de dos becs que duen els caixers durant les festes.
76. **Ginebró:** Fruit del ginebre a partir del qual s'elabora el gin.
77. **Groc (2):** Del color de l'or, del sofre o d'un color consemblant sia més clar o més fosc. Etim.: del llatí *crōcum*, 'safrà'.
78. **Horabaixa:** Part del dia compresa entre el migdia i el vespre.
79. **Idò (3):** Doncs. Expressió. Etim.: compost de *i do(ncs)*.
80. **Incòlume:** Indemne; lliure de dany.
81. **Jaleo:** Manifestació festiva tradicional de Menorca present a totes les festes patronals de l'illa, en la qual cavalls engalanats i genets demostren la seva elegància i destresa al so de la música.
82. **Joques:** Pessigolles.

83. **Lapislàtzuli:** Roca composta principalment de latzurita, que també conté sodalita, calcita, piritita i diòpsid, de color blau intens, que és una pedra fina usada com a ornamental i per a fer blau d'ultramar. Etim.: compost del llatí *lapis* 'pedra' i del persa *lāzūrd* 'atzur'.
84. **Llaminer:** Afeccionat a les llaminadures. Etim.: derivat de *llami*, probablement derivat del llatí *lambere*, 'llepar'.
85. **Llaç:** Nus amb bagues escorredores que es fa amb una cinta, una veta, un cordó, etc., com a adorn o per a subjectar una cosa amb una altra.
86. **Llar:** Casa que hom habita amb els seus.
87. **Llebeig:** Vent que ve del sud-oest, originat per una situació meteorològica sinòptica.
88. **Llenegar:** Relliscar, esmunyir-se. Etim.: del llatí *lenīcare*, 'anar suaument', derivat de *lenis* 'suau'.
89. **Llengües:** Sistemes de signes orals, reflectits sovint en un codi escrit, que serveixen bàsicament per a la comunicació.
90. **Llepafils:** Triat excessivament, escrupolós, en el menjar.
91. **Llibertat:** Qualitat o condició de lliure.
92. **Llinatge:** Nom de família; cognom.
93. **Llèpol:** Afeccionat a les llaminadures i als dolços.
94. **Manduixa (maduixa):** Fruit comestible de la maduixera, format pel receptacle floral, esdevingut carnós i aromàtic, vermell, que suporta petits fruits negres.
95. **Mena, mena!:** Expressió dita a qui condueix o posseeix la pilota en la pràctica d'un esport.
96. **Menjamiques:** Persona que de tot menja poc.
97. **Menorca:** Illa més septentrional de les Balears. Etim.: del llatí *Minorīca*, nom de la dita illa, en oposició a *Maiorīca*, que era el nom de l'illa major.
98. **Mesquinet:** Miserable, infeliç; ple de dissort. A Menorca s'empra com a sinònim de *pobre* per expressar commiseració envers algú.
99. **Mom:** Acció de treure la llengua davant algú per fer-ne burla o manifestar-li menyspreu. Etim.: Probablement onomatopeia de la gesticulació burlesca, però ja relacionada amb el llatí *momus*, nom del déu de la burla i de la censura.
100. **Mèrvol / Mèrvel / Mèrvil:** Bolla de pedra, de terra o de vidre, per a jugar pegant-hi amb el dit i procurant tocar-ne una altra. Etim.: de l'anglès *marble* 'marbre'.
101. **Més tost:** Expressió que s'empra en diferents sentits i en el cas de Menorca especialment davant un fet que ens sorprèn per l'exageració. Etim.: del llatí *tōstum*, 'torrat', que en el llatí vulgar i en el romànic primitiu prengué el significat de 'massa

cuit', 'cuit massa de pressa', 'fet de pressa'.

102. **Naturalitat:** Qualitat de natural o espontani; manca d'afectació o d'artificialitat.
103. **Pampallugues:** Noses, llums, etc., que priven intermitentment la visió, com ocorre quan hom tanca i obre els ulls repetidament i ràpidament. Etim.: Deformació de *llampalluges, que seria format de *lampu* i *luce*; més versemblant és l'origen proposat per Spitzer i Coromines, del gr. *πομφολυγα* 'bombolla', eflorescència metàl·lica, del qual sembla venir l'it. *fanfaluca* 'volva de cendra' i el fr. *fanfelue*, *fanfreluche*.
104. **Panxó:** Fart; excés en qualsevol acció. A Menorca també s'empra en el sentit de menjada d'una certa consistència que hom fa diàriament a hores fixades.
105. **Papallona:** Insecte lepidòpter en general i especialment els més grossos, que volategen entre les flors. Etim: forma femenina de *papalló*, del llatí *papiliōne*.
106. **Passar un fum:** Haver de passar moltes dificultats per fer una cosa.
107. **Passerell:** Persona viva, astuta o molt alegre. Etim.: del llatí *passērĕllu, dim. de *passer*, 'ocell'.
108. **Pessigolles:** Sensació espasmòdica, acompanyada de convulsió i de rialles, produïda per un contacte superficial i voluble a certes parts del cos.
109. **Petit:** De menys edat o que no arriba a les dimensions ordinàries, a la mesura ordinària, entre les coses de la mateixa espècie.
110. **Petonets:** Besades. Etim.: derivat afectuós de *pet*. També es troba aquest derivat en provençal i en francès dialectal: *putú*, 'bes'; *putuná*, 'besar'.
111. **Picarol:** Esquilla petita, d'alçada que oscil·la entre 4 i 12 cm. Etim: derivat de *picar*, pel soroll agut, penetrant, de les esquelles petites i cascavells.
112. **Polit:** Bell, bonic. Etim.: adjectivació del part. pass. de *polir*.
113. **Poriol (3):** Insecte coleòpter de l'espècie *Coccinella septempunctata*.
114. **Porxada:** Espai cobert, limitat lateralment per columnes i sense porta, i adossat per l'altre costat a un mur o façana. Etim.: derivat de *porxo*, del llatí *pōrtīcu*.
115. **Puresa:** Qualitat de pur.
116. **Quin bordell!:** Expressió que denota desorde i confusió de moltes persones que no s'avenen, o conjunt de moltes coses desordenades i difícils d'aclarir. Etim.: derivat del fràncic *bord*, 'post', 'barraca'.
117. **Quin gavell!:** Conjunt, reunió de coses, de persones, generalment poc ordenada. Etim.: del gàl·lic *gabella*.
118. **Quin melicunxi!:** Expressió equivalent a "Quin concert!", desorde, conjunt de persones o coses desordenades.
119. **Rallar:** Xerrar, parlar.

120. **Recer:** Lloc on hom és a cobert del vent, de les injúries del temps.
121. **Regalim:** Filet de líquid que corre per la superfície d'un cos que regala, que en cau.
122. **Romandre:** A Menorca, emprat en el sentit d'anar a fer estada, passar la nit a fora, a una segona residència.
123. **Rotlo:** Objecte o cosa en forma de circumferència.
124. **Safareig:** Dipòsit artificial, fet de parets de pedra o de ciment, per a contenir l'aigua procedent d'un riu, sèquia, sènia, pou, etc., destinada a regar. Etim.: de l'àrab *ṣaharīj*.
125. **Satisfacció:** Estat de qui està satisfet.
126. **Secany:** Persona excessivament prima.
127. **Seques:** Porció de les roques que s'aseca quan baixa el nivell de l'aigua i queda al descobert a causa de l'absència de pluges, vents calmats i posició de la lluna. "Seques de gener".
128. **Sinceritat:** Qualitat de sincer.
129. **Socarrat/ada:** Cremat superficialment.
130. **Socorrim:** Senyal de cosa cremada superficialment.
131. **Sorromostrons:** Raïsses de pa o restes de menjar.
132. **Sucarel·lo:** Quantitat excessiva de líquid.
133. **Talent:** Gana de menjar.
134. **Tavelles:** Doblec, arruga. Usat per referir-se als plecs de la pell dels infants.
135. **Temós:** Massa insistent; obstinat en una mateixa cosa.
136. **Tiranya:** Moviment de la massa de la mar a l'interior d'un espai tancat que pot crear problemes de turbulències.
137. **Tornavís:** Desengramponador. Eina consistent en un mànec i una tija de ferro o d'acer acabada en una forma adequada per a introduir-la en la ranura de la cabota d'un caragol i comunicar-hi un moviment de rotació per a caragolar-lo i descaragolar-lo.
138. **Tornescrú:** Desengramponador. Etim.: de l'anglès *turnscrew*.
139. **Tramuntana:** Vent que ve del nord. Etim.: del llatí *transmōntāna*, 'de l'altra banda de les muntanyes'.
140. **Tèquina (2):** Barca petita i de fons pla, sense quilla. Etim.: de l'àrab *takna*, 'cubell', que en alguns dialectes aràbics significa una espècie de barca.
141. **Ull blec:** ull inflat o congestionat per un cop violent. Etim.: de l'anglès *black*, 'negre'.

142. **Unça:** Pes equivalent a la dotzena part d'una lliura.
143. **Xalar:** Sentir gran plaer.
144. **Xaloc:** Vent del sud-est.
145. **Xarbet:** Conversa confusa, difícil d'entendre perquè es pronuncien malament les paraules o bé perquè són moltes persones que parlen en veu relativament baixa.
146. **Xaruc:** Decrèpit. Arribat a un grau extrem de decadència física, deguda a la vellesa.
147. **Xarxa:** Teixit amb fils nuats formant una retícula de malles quadrades o rombals.
148. **Xauxa:** Nom d'un país imaginari on hi ha gran abundància de tot i tothom pot viure regaladament sense treballar. «Açò és Xauxa»: això és una meravella de benestar.
149. **Xino-xano:** Caminant a poc a poc. Etim.: de l'it. *piano piano*
150. **Xitxarel·lo:** Infant petit però eixerit, bellugadís (Men.) o jovenet amb pretensions d'home. Etim.: sembla venir de l'italià *cecere*, 'cigronet', 'pedreta semblant a un cigró'.
151. **Xiuxiuejar:** Fer xiu-xiu; parlar en veu molt baixa o fer una remor semblant a la del qui parla en veu molt baixa.
152. **Xibit (2):** Gorra amb visera.
153. **Xoc:** Guix per a dibuixar o escriure. Etim.: pres de l'anglès *chalk*.
154. **Xoroïar:** Espiar, mirar d'amagat o escoltar dissimuladament el que diuen. Etim.: deformació dialectal d'*eixorellar* amb la idea de 'desorellar-se, obrir molt les orelles per escoltar'.
155. **Xubec:** becaïna, dormida curta.